

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových a environmentálních studií

Dopady velkých športových podujatí na miestne obyvateľstvo

Výskumný zámer

Jméno a příjmení: Bc. Michal Kukučka

Studijní obor: Mezinárodní rozvojová studia

OLOMOUC 2017

Obsah

1. Výskumná téma a účel výskumu	3
2. Ciele výskumu.....	5
3. Výskumné otázky.....	5
4. Výskumný design a metodológia.....	6
4.1. Kvantitatívny výskum	6
4.2. Kvalitatívny výskum	7
4.2.1. Výskumný denník	7
4.2.2. Rozhovor.....	7
4.2.3. Analýza dát	9
5. Etické aspekty výskumu.....	9
6. Kvalita a limity výskumu	10
7. Časový plán.....	11
8. Rozpočet.....	11
9. Zdroje.....	12

1. Výskumná téma a účel výskumu

Čím ďalej, tým viac sa vlády v rozvojových krajinách uchádzajú o usporiadanie veľkých športových podujatí ako Olympijské hry, alebo Majstrovstvá sveta vo futbale. Ako zámienku často spomínajú, že organizácia takejto udalosti im pomôže stimulovať rozvoj v krajine (Cornelissen, 2011). Ich podporovatelia ďalej argumentujú tým, že takéto podujatia lákajú množstvo veľkých investorov, bohatých návštevníkov a celkovo vedú k dlhotrvajúcemu ekonomickému rastu v hostiteľskej krajine (Matheson, 2004).

Od začiatku milénia sme si mohli naozaj všimnúť zvýšený záujem rozvojových krajín o organizáciu športových mega-eventov. Konkrétne sa jedná o krajiny skupiny BRICS. V 2008 boli usporiadané Letné Olympijské hry v čínskom Pekingu, v 2010 Majstrovstvá sveta vo futbale v Juhoafrickej republike, v 2014 Zimná Olympiáda v ruskom Soči a futbalové MS v Brazílii, kde bola aj Olympiáda v Riu de Janeiro v 2016. V najbližších rokoch nás čakajú MS vo futbale 2018 v Rusku a zimná Olympiáda 2022 v Pekingu. Okrem týchto podujatí tu ešte budú aj Zimné Olympijské hry 2018 v juhokórejskom PyeongChangu a MS vo futbale v 2022 v Katare, čo tiež nie sú typické západné rozvinuté krajiny, v ktorých sa zvykli podobné podujatia konať počas celého 20. storočia.

Prečo je zo strán štátov taký záujem o ich organizáciu? V prvom rade je to určite vidina ekonomického zisku, možnosť prezentovať svoju krajinu pred miliónmi divákov na celom svete, propagácia turizmu (Allmers, 2009) v krajine a teda väčší počet zahraničných návštevníkov a s tým spojené zvýšené príjmy z turizmu, ale aj politické dôvody, kedy pre vládnych predstaviteľov je to prestížna záležitosť a môžu takýmto spôsobom získať sympatie nemalej časti populácie, alebo zároveň využiť šport na utuženie sociálnej situácie v krajine (Labuschagne, 2010).

Avšak špecifická infraštruktúra, ktorá musí byť vybudovaná pre tieto udalosti je extrémne finančne náročná a nie je úplne jasné, či krátkodobé, alebo dlhodobé benefity hier sa dokážu aspoň mierne priblížiť k ich nákladom. V odbornej verejnosti prevláda názor, že veľmi pozitívne vyhliadky, ktoré používajú podporovatelia športových podujatí sú zveličené a v rozvojových krajinách sú tie rozdiely ešte väčšie, ako v rozvinutých (Matheson, 2004).

Ekonomický dopad veľkých športových podujatí je veľmi náročné predpokladať a teda nikdy nie je 100% zaručené, že každé podujatie bude úspešné a prinesie pre miestne obyvateľstvo v konečnom dôsledku viac pozitív ako negatív. Napríklad, organizácia môže viesť k ťažkostiam pre obyvateľov s nižším príjmom (Malfas, 2004). Hneď, ako krajina, alebo mesto, vyhrajú kandidatúru na usporiadanie medzinárodného športového podujatia, začína sa s prípravou a výstavbou infraštruktúry

a nových športovísk. V tom momente vlády často zastavujú iné stavebné projekty a dokonca nútene presídľujú obyvateľov, len aby sa mohla postaviť nová cesta, či štadión. To sú pre vlády veľké náklady, no ešte viac to môže negatívne ovplyvniť množstvo ľudí, ktorí takto prišli o svoje domovy a museli sa presťahovať inde, kde možno ešte k tomu je to pre nich drahšie.

Krajina na ktorú sa bude výskum zameriavať najviac je Brazília, keďže sa v nej v posledných rokoch uskutočnili či už Olympijské hry (2016), alebo aj Majstrovstvá sveta vo futbale (2014). Konkrétne ho autor bude vykonávať v meste Rio de Janeiro. Odhaduje sa, že cez 77 tisíc ľudí bolo nútene presídlených pred konaním Letných Olympijských hier v Riu 2016, aj keď vláda sa bráni, že len boli odsťahovaní z povodňových oblastí (Waldron, 2016). Na začiatku brazílsky politici sľubovali obrovské investície do rozvoja infraštruktúry a podpory bývania pre obyvateľov favel – brazílskych slumov, kde žije tá najchudobnejšia vrstva populácie, čo sa ale nestihlo a peniaze boli použité na dostavbu športovísk. Tie avšak tiež nesplnili očakávania a ich využitie je dnes otázne. Napríklad najdrahší štadión postavený pre MS vo futbale v hlavnom meste Brasília dnes nedokáže pritiahnuť žiadne akcie, aby si na seba zarobil a tak momentálne slúži, ako parkovisko pre autobusy hromadnej dopravy (Waldron, 2015).

Dopady Majstrovstiev sveta vo futbale a Olympijských hier boli na miestne komunity obrovské. Ešte pred tým, ako jednotlivé podujatia boli Brazílii udelené, ambasádori a vrcholní vládni predstavitelia chceli vylepšovať situáciu v komunitách v rámci favel a chceli spraviť z týchto športových udalostí dokonca ich oslavu, keďže ich prezentovali ako súčasť kultúry a identity Ria a Brazílie. Avšak, ako náhle bolo jasné, kde sa budú športové udalosti v 2014 a 2016 odohrávať, politici si našli pre nich dôležitejšie problémy kam nasmerovali financie, prvoradne určené pre komunity vo favelách, len aby mohla byť Brazília ukázaná ako úspešné svetové veľkomesto. Pochopiteľne, do tohto obrázku už veľmi nezapadala chudoba a ľudia žijúci na jej hranici vo favelách ako napr. Vidigal, Manguinhos, či najznámejšia a najväčšia Rocinha. Takže namiesto toho, aby boli peniaze investované do projektov na zlepšenie vzdelania, zdravotníctva, čistoty, bezpečnosti, či infraštruktúry v týchto oblastiach, postavili sa nové veľké štadióny, alebo sa stratili v korupcii (The Guardian, 2016).

Problematika športu a rozvoja je okrajovou súčasťou rozvojových štúdií. K problematike športových mega-eventov v rozvojových krajinách už bolo napísaných viacero štúdií, avšak väčšina sa zameriava na ich čisto ekonomické dopady na krajinu (Allmers, 2010; Baade, 2016; Cashman, 2002; Kasimati, 2003; Mandle, 2012; Matheson, 2004, ...) a už oveľa menej na dopady na miestne obyvateľstvo a ich vnímanie takýchto podujatí, čo vzhľadom na fakt, kedy sa hry začínajú čoraz pravidelnejšie odohrávať priamo v krajinách globálneho juhu, taktiež určite naberá na dôležitosti.

2. Ciele výskumu

Množstvo verejných protestov pred, aj po konaní týchto podujatí v Brazílii upozorňovalo na neprimerane veľké investície do výstavby štadiónov v čase, kedy sa krajina motá v ekonomickej kríze a okolo 80 % brazílskych škôl je podfinancovaných (Waldron, 2015). Celkovo dopady usporiadania týchto dvoch podujatí na miestne obyvateľstvo sú otázne.

Hlavným zámerom tohto výskumu bude zistiť aký je dopad usporiadania veľkých športových podujatí na miestne obyvateľstvo v Brazílii a ako sa zmenila v tejto krajine životná úroveň ľudí po uskutočnení Letných Olympijských hier 2016. Pod životnou úrovňou rozumieme úroveň bohatstva, vzdelania, zdravia, čistoty, infraštruktúry, bezpečnosti a možnosti zamestnania sa pre daného človeka. Okrem toho sa budeme snažiť zistiť, ako boli komunity informované a zapojené do rozhodovania pri procese organizácie týchto podujatí.

3. Výskumné otázky

Hlavná výskumná otázka: Aký je dopad veľkých športových podujatí na miestne obyvateľstvo v Brazílii?

Špecifické výskumné otázky:

- 1) Ako sa zmenila životná úroveň ľudí vo vybraných štvrtiach Rio de Janeiro pred a po uskutočnení veľkých športových podujatí?
 - a. Ako sa zmenili príjmy ľudí v náväznosti na uskutočnenie veľkých športových podujatí?
 - b. Ako napomohli miestnym obyvateľom tieto podujatia v získaní práce?
 - c. Podľa názoru miestnych obyvateľov, došlo k rozvoju turizmu v ich okolí v náväznosti na organizáciu MS vo futbale 2014 a OH 2016?
 - d. Ako sa, podľa názoru miestnych obyvateľov, zmenil prístup k zdravotnej starostlivosti v náväznosti na tieto podujatia?
 - e. Ako sa, podľa miestnych obyvateľov, zmenila možnosť vzdelávať sa v náväznosti na organizáciu MS vo futbale 2014 a OH 2016?
 - f. Ako sa zmenila, podľa miestnych obyvateľov, lokálna infraštruktúra v náväznosti na organizáciu veľkých športových podujatí?

- g. Ako sa zmenila čistota v komunite v náväznosti na organizáciu MS vo futbale 2014 a OH 2016?
 - h. Ako sa zmenila bezpečnosť v komunite v náväznosti na organizáciu týchto podujatí?
- 2) Ako boli zapojené miestne komunity do rozhodovania pri organizácii MS vo futbale 2014 a OH 2016?
- a. Aká bola informovanosť miestnych komunít počas príprav týchto podujatí?
 - b. Akým spôsobom prebiehala komunikácia medzi komunitami a organizátormi a vládnymi predstaviteľmi pred týmito podujatiami?
 - c. Boli uskutočnené verejné stretnutia komunít s magistrátom ohľadom zmien týkajúcich sa danej komunity v náväznosti na organizáciu týchto podujatí?
 - d. Ako boli naplnené vládne prisľuby pri budovaní infraštruktúry v chudobných častiach miest?

4. Výskumný design a metodológia

4.1. Kvantitatívny výskum

Na dokreslenie dát z kvalitatívneho výskumu využijeme aj výskum kvantitatívny. Ten bude potrebný, na príklad, pri zisťovaní zmien v príjmoch miestnych obyvateľov za obdobia pred a po uskutočnení týchto podujatí, alebo na pozorovanie vývoja zamestnanosti – obecné a v sektore turizmu zvlášť. Kvantitatívnym výskumom si teda pomôžeme pri zodpovedaní výskumných otázok *1a* a *1b*.

Dáta pre tieto porovnávaná budú vzaté z dostupných zdrojov na weboch Svetovej banky (<http://data.worldbank.org/>) a z brazílskeho štatistického úradu (<http://www.ibge.gov.br/>). Bude sa jednať o štatistiky zamestnanosti a výšky priemernej mzdy. Sledovaným obdobím bude doba od roku 2007 po 2017, aby sme mali zabezpečené údaje z obdobia pred začiatkom organizácie týchto podujatí, počas organizácie a po ich uskutočnení. Na analýzu bude použitá metóda regresie. Bude sa jednať o dáta na makroúrovni a teda kvantitatívny výskum bude použitý ako spôsob na dokreslenie a prípadne podporenie, či vyvrátenie výsledkov získaných z kvalitatívneho výskumu, ktorý bude vykonávaný na mikroúrovni. Kvantitatívny výskum nebude prebiehať v teréne.

4.2. Kvalitatívny výskum

Metódy **kvalitatívneho výskumu** a ich použitie bude nasledovné:

4.2.1. Výskumný denník

Počas celého výskumu si bude autor písať **výskumný denník**, kde si bude zapisovať poznámky z priebehu výskumu, ktoré neskôr využije pri spracovávaní dát a písaní diplomovej práce. Takisto si bude nahrávať hlasové poznámky tam, kde nebude možné si denník písať, ako napr. pri transporte v dopravných prostriedkoch, alebo obecne, kde na zápisy nebudú vhodné podmienky.

4.2.2. Rozhovor

Vďaka metóde rozhovoru sa nám podarí zodpovedať výskumné otázky *1a až 1h* a *2a až 2d*. Rozhovor bude pološtrukturovaný. V meste Rio de Janeiro budú oslovení respondenti v oblastiach, ktoré boli afektované svetovým futbalovým šampionátom, alebo olympijskými hrami. Konkrétne sa bude jednať o oblasti Engenho de Dentro, Deodoro a Maracanã, v ktorých žije nižšia vrstva populácie a prebiehala v nich najväčšia výstavba pred konaním hier. Ak bude možné, rozhovor bude vedený v angličtine, v prípade, že respondent nebude rozprávať anglicky, bude k dispozícii tlmočník do portugalčiny. Respondenti budú v rovnakej miere muži aj ženy. Čo sa týka vekového zloženia, bude sa jednať hlavne o ľudí v produktívnom veku. Ideálne bude rozhovor uskutočnený aspoň s 8-10 respondentmi v každej mestskej časti. Na začiatku rozhovoru bude respondent oboznámený s priebehom a použitím získaných dát a rozhovor sa začne až po podpísaní informovaného súhlasu.

Vďaka týmto rozhovorom bude autorovi umožnené lepšie pochopiť, aký je názor obyvateľov týchto oblastí na veľké športové podujatia, ktoré sa uskutočnili v ich blízkosti, ako sa zmenila, či nezmenila ich životná úroveň po uskutočnení veľkých športových podujatí a ako boli zapojené miestne komunity do rozhodovania pri organizácii MS vo futbale 2014 a OH 2016. V ideálnom prípade budú oslovené aj mladšie deti, so súhlasom ich rodičov za pomoci miestnych neziskových organizácií. Rozhovory budú uskutočnené aj so zamestnancami lokálnych neziskových organizácií, ktoré sa zaoberajú, alebo zaoberali problematikou veľkých športových podujatí v Brazílii a predstaviteľmi miestnych samospráv.

V nasledujúcej ukážke sú otázky špecifikované pre obyvateľov Ria de Janeira, ktorý žijú v oblastiach, kde sa odohrávali Olympijské hry v roku 2016. Pre pracovníkov neziskových organizácií, miestnych samospráv a deti budú otázky mierne preformulované, aby boli pre nich relevantné, no zároveň, aby stále mali výpovednú hodnotu a dali sa navzájom porovnávať a analyzovať. Napr. pri školopovinných

deťoch budú vynechané otázky na ich pracovné pozície a zároveň budú pridané také, ktoré sa budú týkať školy a dopadov veľkých športových podujatí na ich život v nej.

Ukážka otázok pre rozhovor:

Zamestnanie:

Mzda:

Sú tieto dva údaje odlišné v porovnaní s obdobím pred Olympijskými hrami z roku 2016?

Aký je Váš názor na organizáciu Letných Olympijských hier Brazíliou?

Aký je Váš názor na organizáciu tohto podujatia konkrétne vo Vašej časti mesta?

Ako sa Vám pozdával priebeh samotných hier?

K čomu došlo vo Vašom živote?

Aký si myslíte, že bol rozdiel pri prípravách OH v porovnaní s Majstrovstvami sveta vo futbale 2014?

Zúčastnilo sa ich, podľa Vášho názoru, dostatok zahraničných návštevníkov?

Máte pocit, že je viacej turistov vo Vašom meste, ako pred uskutočnením podujatia?

Ako zmenili Olympijské hry ponuku práce vo Vašom okolí?

Ako sa Vám pozdávala bezpečnosť hier?

Aký je Váš názor na vystavanie nových štadiónov, alebo cestných komunikácií pre tieto podujatia?

Čo si myslíte o aktuálnom využití športovísk vybudovaných vo vašej štvrti za účelom uskutočnenia Olympijských hier?

Zmenila sa Vám výška nájomného odkedy Olympijské hry pridelené Riu de Janeiro?

Bola komunita, v ktorej žijete, zapojená nejakým spôsobom do rozhodovania v priebehu organizácie Olympijských hier?

Mali ste pocit, že Vaša komunita bola dostatočne informovaná o priebehu príprav tohto podujatia?

Zúčastnili ste sa niektorého z podujatí?

4.2.3. Analýza dát

Kvalitatívna analýza, kódovanie a popisovanie dát bude prebiehať priebežne počas celého pobytu výskumníka v Brazílii a následne aj po jeho návrate do ČR. V analýze budú využité realistický a naratívistický prístup k analýze a zo začiatku aj metóda nepretržitého porovnávania, za účelom čo najlepšieho pochopenia súvislostí. Realistickým prístupom budú popísané vnútorné a vonkajšie skúsenosti respondentov. Naratívnym prístupom sa budú dáta analyzovať ako spoločenská interakcia a nebude sa hľadať „jediná“ pravda (Dušková a Šafaříková, 2015). Kvalitatívne dáta budú analyzované programom ATLAS.ti. Využívané budú realistická a tematická analýza, s cieľom čo najlepšie popísať a interpretovať jednotlivé zistené trendy a získať tak čo najlepšie odpovede pre svoje výskumné otázky. Pri niektorých situáciách sa využije taktiež naratívna analýza.

5. Etické aspekty výskumu

Počas celej dĺžky trvania výskumu sa budú dodržiavať všetky základné zásady etického výskumu. Pred začiatkom každého rozhovoru budú respondenti oboznámení so zámerom a cieľmi výskumu, ako bude so získanými dátami narábané, ako sa budú môcť dostať ku výsledkom výskumu, že môžu kedykoľvek z výskumu vystúpiť bez odôvodnenia, atď. Všetky tieto informácie budú obsiahnuté aj v portugálčine v písomnom informovanom súhlase, ktorý ak budú so všetkým súhlasiť, podpíšu. Špeciálne obozretne bude treba zaobchádzať s deťmi do 18 rokov. Pri nich bude okrem ich súhlasu potrebný aj súhlas ich rodiča.

V tomto výskume by nemalo dôjsť ku žiadnemu psychickému stresu, či prípadnému poškodeniu reputácie zúčastnených, no aj napriek tomu budú všetky dáta anonymizované a všetky nahrávky, prepisy a informované súhlasy budú držané oddelene, aby nemohlo dôjsť k spätnej identifikácii respondentov.

Po skončení výskumu, spracovaní získaných dát a následnom dokončení diplomovej práce, pre ktorú budú tieto dáta použité, budú finálne výsledky v anglickom jazyku zaslané zástupcom neziskových organizácií, ktoré ich následne budú môcť pretlmočiť účastníkom a členom komunít. Takisto bude respondentom odovzdaná emailová adresa autora, na ktorej sa budú môcť informovať o aktuálnom priebehu a požiadať o zaslanie dokončenej práce.

Na koniec, výskumník sa bude za každých okolností snažiť držať princípov *do no harm + not to spoil the field*, aby bolo umožnené aj ďalším bádateľom prísť do danej lokality a uskutočniť svoje výskumy

bez obmedzení, ktoré by mohli byť spôsobené predošlými výskumníkmi a to napr. vďaka získaniu si vzájomnej dôvery medzi výskumníkom a respondentmi. (Dušková a Šafaříková, 2015)

6. Kvalita a limity výskumu

Zabezpečiť kvalitu vo výskume nie je vôbec jednoduché. V našom prípade sa ju budeme snažiť dosiahnuť viacerými spôsobmi. Tým prvým je dostatočný čas strávený v teréne a to 2 a pol mesiaca. Tým sa nám podarí lepšie nadviazať zdravé vzťahy, ktoré nám neskôr napomôžu pri získaní hodnovernejších a tým pádom cennejších a kvalitnejších dát. Takisto bude podrobne naplánovaný časový harmonogram výskumu, ako aj dostatočne dopredu kontaktované miestne organizácie pred odjazdom do terénu.

Ďalšou metódou, ktorou sa budeme snažiť zvýšiť kvalitu výskumu bude využívanie triangulácie a teda získavanie dát z viacerých rôznych zdrojov a metód. V našom prípade sa jedná o uskutočnenie rozhovorov v rôznych oblastiach a s respondentmi z rôznych sociálnych vrstiev, ale aj využitie kvantitatívnych metód.

Nepochybne na úroveň kvality práce bude pozitívne vplývať tzv. *peer review*, kedy budú priebežne diskutované výsledky s kolegami a pracovníkmi na Katedre rozvojových a environmentálnych štúdií v Olomouci. (Creswell, 2013)

Čo sa týka limitov výskumu, tak najväčší je pravdepodobne ten, že výskum sa bude odohrávať v Brazílii a teda v krajine, kde je národným jazykom portugalčina a výskumník túto reč dostatočne neovláda. Z toho dôvodu bude potrebný prekladateľ do angličtiny a prípadne češtiny, či slovenčiny. Pri následných prekladoch sa môže stať, že sa vytratia niektoré informácie, alebo kvôli rozdielnemu kultúrnemu pozadiu budú odpovede skreslené. Pre limitovanie podobnej situácie už výskumník nadviazal kontakt s brazílskym tlmočníkom, ktorý okrem portugalčiny a angličtiny ovláda aj češtinu.

7. Časový plán

Druhá polovica 06/2017	→ odlet z ČR do Rio de Janeira
Druhá polovica 06/2017 – 1. týždeň 07/2017	→ aklimatizácia, nadväzovanie kontaktov
1. týždeň 07/2017 – 2. týždeň 07/2017	→ pilotáž rozhovoru
2. týždeň 07/2017 – 3. týždeň 08/2017	→ realizácia rozhovorov
4. týždeň 07/2017 – 2. týždeň 08/2017	→ distribúcia dotazníkov, začiatok analýzy výskumu
3. týždeň 08/2017 – 4. týždeň 08/2017	→ zozbieranie dotazníkov
1. týždeň 09/2017	→ odlet z Rio de Janeira do ČR
2. týždeň 09/2017 – 04/2018	→ analýza dát a písanie diplomovej práce
11/2017	→ diskusný večer na tému výskumu a o Brazílii
05/2018 – 06/2018	→ obhajoba diplomovej práce

8. Rozpočet

		jednotka	počet	suma v CZK	suma spolu v CZK
Doprava	spiatočný let Viedeň - Rio de Janeiro	letenka	1	23 000	23 000
	mestská doprava	lístok	80	100	8 000
Ubytovanie		deň	80	300	24 000
Strava		deň	80	200	16 000
Očkovanie	žltá zimnica	vakcína	1	800	800
Poistenie	cestovné poistenie	poistenie	1	2 700	2 700
Náklady spolu					74 500

9. Zdroje

ALLMERS, Swantje a Wolfgang MAENNIG. Economic impacts of the FIFA Soccer World Cups in France 1998, Germany 2006, and outlook for South Africa 2010. *Eastern Economic Journal*. 2009, **35**(4), 500-519. DOI: 10.1057/eej.2009.30. ISSN 0094-5056. Dostupné také z: <http://link.springer.com/10.1057/eej.2009.30>

BAADE, Robert A. and Victor A. MATHESON. Going for the Gold: The Economics of the Olympics. *Journal of Economic Perspectives*. 2016, 30(2), 201-18. DOI: 10.1257/jep.30.2.201

CASHMAN, Richard. Impact of the Games on Olympic host cities. Centre d'Estudis Olímpics [online]. Barcelona, 2002, 16 [cit. 2017-02-13]. Available from: <http://olympicstudies.uab.es/lectures/web/pdf/cashman.pdf>

CRESWELL, John W. *Qualitative inquiry and research design: choosing among five approaches*. 3rd ed. Thousand Oaks, California: SAGE Publications, c2013. ISBN 978-1-4129-9530-6.

CORNELISSEN, Scarlett, Urmilla BOB a Kamilla SWART. Towards redefining the concept of legacy in relation to sport mega-events: Insights from the 2010 FIFA World Cup. *Development Southern Africa*. 2011, **28**(3), 307-318. DOI: 10.1080/0376835X.2011.595990. ISSN 0376-835x. Dostupné také z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0376835X.2011.595990>

DUŠKOVÁ, Lenka a Simona ŠAFAŘÍKOVÁ. *Kvalitativní metody pro rozvojová studia*. Olomouc: UPOL, 2015.

KASIMATI, Evangelia. Economic aspects and the Summer Olympics: a review of related research. *International Journal of Tourism Research*. 2003, 5(6), 433-444. DOI: 10.1002/jtr.449. ISSN 1099-2340. Available also from: <http://doi.wiley.com/10.1002/jtr.449>

LABUSCHAGNE, P. The impact of sport on nation building: A Critical Analysis of South Africa and the 2010 FIFA World Cup. *Africa Insight*. 2010, **38**(3), -. DOI: 10.4314/ai.v38i3.51207. ISSN 1995-641x. Dostupné také z: <http://www.ajol.info/index.php/ai/article/view/51207>

MALFAS, M. THEODORAKI, E. a HOULIHAN, B. (2004). Impacts of Olympic Games as mega events. *Municipal Engineer: Journal of the Institution of Civil Engineers*, 157, ME3, 209-220. ISSN 0965 0903.

MANDLE, Jay. *Sport and Economic Development: The Case of Bangladesh*. Colgate University, 2012, s. 18.

MATHESON, VICTOR A. a ROBERT A. BAADE. MEGA-SPORTING EVENTS IN DEVELOPING NATIONS: PLAYING THE WAY TO PROSPERITY? *South African Journal of Economics*. 2004, **72**(5), 1085-1096. DOI: 10.1111/j.1813-6982.2004.tb00147.x. ISSN 00382280. Dostupné také z: <http://doi.wiley.com/10.1111/j.1813-6982.2004.tb00147.x>

Report of The 2016 IOC Evaluation Commission [online]. 1. Lausanne, Švajčiarsko: IOC, 2009 [cit. 2017-03-16]. Dostupné z: https://stillmed.olympic.org/media/Document%20Library/OlympicOrg/IOC/Olympic_Games/Olympic_Games_Candidature_Process/Past_Candidature_Processes/2016_Host_City_Election/EN_2016_Evaluation_Commission_report.pdf

Rio Olympics: benefit or burden for poor communities in Brazil? *The Guardian* [online]. Londýn, VB, 2016 [cit. 2017-03-16]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/global-development/2016/jul/01/rio-olympics-benefit-or-burden-poor-communities-brazil>

WALDRON, Travis. Brazil's Most Expensive World Cup Stadium Is Now A Parking Lot. In: *ThinkProgress* [online]. ThinkProgress, 2015 [cit. 2017-03-16]. Dostupné z: <https://thinkprogress.org/brazils-most-expensive-world-cup-stadium-is-now-a-parking-lot-bd55aca00734#.amlwxncds>

WALDRON, Travis. Everything Is Going Wrong In Brazil Ahead Of The Olympics. *Huffington Post* [online]. New York, NY, 2016 [cit. 2017-03-15]. Dostupné z: http://www.huffingtonpost.com/entry/rio-olympics-2016-brazil-crises_us_573b53e7e4b0646cbeeb02c8